

De Moennik

Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden

*Het zakdoekje van
Grada Reinders-
van Horen*

In dit nummer o.m.:

- Het oorlogsverhaal van Grada Reinders-van Horen
- Heljes voor beginners
- De Bende van de Blauwe Hemel

juli 2016
nummer 57

COLOFON

De Moennik
Periodiek van de Heem-
kundevereniging Helden.
Verschijnt driemaal per
jaar.
ISSN nr. 1570-8128

—
REDACTIE:
Jos Keijmes, eindredacteur
tel. 077-306 11 55
Wim Daniëls
Joep Hermans
Patrick van 't Hooft
Raf Janssen
Marion Leurs
Wilbert Manders
Willemien Severins

OPMAAK EN LAYOUT:
Henk Steeghs (Yell-low)

ADVERTENTIE-ACQUISITIE:
Peter Poeters
tel. 077-307 84 06

DRUK:
DTP Graphic Products

WEBMASTER:
Rob van 't Padje

—
CORRESPONDENTIE-ADRES:
Redactie *De Moennik*
Aan de Koeberg 3
5988 NE Helden
redactie@moennik.nl

Voor vragen over
bezorging en abonnement:
admin@moennik.nl

Loose nummers € 3,50

Inhoud

- 1 Van de redactie
- 2 Bèjeingezeumerd
Redactie en leden werkgroep documentatie
- 5 Toen en nu
Het huis van 'de Krom'
Jos Keijmes
- 6 De kieët (6)
Benzine slurpen
Jeu Mertens
- 8 De Wietel... is niet meer (slot!)
Wim Daniëls
- 12 Ties Engels op avontuur in 1897
Vester Keijnders
- 16 Het oorlogsverhaal van Grada Reinders-van Horen
aan de hand van twee liedteksten (1)
Gé Reinders
- 20 Middenpagina
Het zwembad de Heldense Bossen
- 22 Zoldergeheimen
Object 4807, schilderij 'De Emmaüsgangers'
Piet Gommans
- 24 De Bende van de Blauwe Hemel
Joep Hermans
- 28 Straatnamen
Van Sonsbeeckstraat
Wim Daniëls
- 30 Samen op de foto
De Jokerclub
Willemien Severins-Janssen
- 31 Kruisen en kapellen
Het kruis op Schrames
Jos Keijmes
- 32 Archief 't Blèdje
Jos Keijmes
- 34 Herinneringen van een dierenarts (13)
Betje
Wim van Heukelom
- 38 Een grafkelder in Panningen
Jac Willekens
- 39 voor beginners
Jos Keijmes en Wim Daniëls

Van de redactie

Beste lezers,

Op de in maart gehouden ledenvergadering van de Heenkundevereniging Helden hebben de aanwezige leden unaniem gekozen voor De Moennik volledig in kleur. Daarom is de redactie blij dat we de lezers voortaan een 'gekleurde' Moennik kunnen aanbieden. Dat betekent natuurlijk niet dat alles in kleur kan worden afgedrukt. Kleurendruk betekent dat De Moennik iets duurder wordt. Het bestuur heeft echter besloten om voor de resterende twee nummers van dit jaar nog geen prijsverhoging door te voeren. Dat zal met ingang van 2017 wel het geval gaan worden. De redactie is er echter van overtuigd dat deze verbetering van het tijdschrift die prijsverhoging helemaal zal rechtvaardigen. In november zal het bestuur een voorstel hiertoe aan de ledenvergadering voorleggen.

In de dialectrubriek 'Heljes' treft u deze keer een andere bijdrage aan. We willen een nieuwe rubriek starten, genaamd 'Heljes voor beginners', waarin Nederlandse woorden vertaald worden in het dialect. Met hierbij aandacht voor dialectwoorden die verloren dreigen te gaan of die niet te vinden zijn in het Heljes Woordeboek. 2016 is immers het jaar van het dialect. We zijn benieuwd wat u van deze rubriek of van De Moennik in het algemeen vindt. Reacties zijn welkom op redactie@moennik.nl. In De Moennik van november verschijnt naast de rubriek Heljes voor beginners weer een dialectverhaal van de hand van Ann Philipsen.

Veel leesplezier!

Jos Keijmes
Eindredacteur

Reacties

1. Al vrij snel na het bezorgen van *De Moennik* 56 kregen we de eerste reacties via de mail en telefoon binnen. Bij 'Samen op de foto' is er een fout ingeslopen. Giel Zegers was namelijk niet de vader van Wim Zegers, maar zijn oom. Het is voor de redactie altijd fijn om te merken dat *De Moennik* echt wordt uitgelopen.

2. Op het verzoek van Piet Gommans om informatie over de gesneuvelde Helderse soldaten zijn ook diverse reacties binnengekomen. Piet bedankt iedereen voor hun bijdrage.

3. Naar aanleiding van het artikel over Hai van de Kuiper liet Herman Dorssers ons weten dat zijn vader Wullem vaak naar de overkant van de straat ging om Hai te helpen met het schillen van de aardappelen. En volgens meerdere bronnen waren er meer straatbewoners die dat deden!

Geen reactie

De redactie had ook nog een andere reactie verwacht. Wie de foto van De Wietel op de achterkant van de omslag heeft gezien, had kunnen zien dat deze foto in spiegelbeeld stond afgedrukt! Het is blijkbaar niemand opgevallen of men vond het geen reactie waard.

OD-armband

Naar aanleiding van het verhaal over Wim van Heukelom als OD-commandant in *De Moennik* 56 (*Zoldergeheimen*) had zijn dochter Joke nog een aanvulling. Op ver-

zoek van haar vader moest ze als twaalfjarige, samen met hun huishoudster, op de fiets naar Venlo om daar bij OD-kapitein Küppers de als een lint aan elkaar geweven en bedrukte armbanden op te halen. Om er voor te zorgen dat de Duitsers die niet konden ontdekken werd die banderol om haar buik gewikkeld. Op de terugweg in de Maasbreese bossen begon echter alles af te zakken. Hierop werd in het bos door de huishoudster alles weer 'opgesjord', zodat ze toch veilig Panningen konden bereiken. Thuis moest dat lange lint verknipt worden tot losse armbanden.

Heljes

In het vorige nummer vroegen we ons af of u nog wist wat het Heljese woord 'göbsel' betekende. Wellicht hebt u meteen in het Heljes Woordeboek gekeken en ... niets gevonden! Hier volgt de verklaring: Stel u bent op de markt bij de groente- en fruitkraam en vraagt aan de koopman: "*Zien det gój proeme? Gaef mich dao mer 'n göbsel van!*" Een goede handvol pruimen wordt dan bedoeld. Een aantal dus. Het nieuwe woord dat we deze keer willen ophalen is 'zjwiek'. Ofschoon 'zjwieke' wel in 't Woordeboek van Helje' staat (als werkwoord in de betekenis van zwiepen) betekent 'zjwiek' totaal wat anders. Benieuwd? Nee, in het Heljes Woordeboek hoeft u dus niet te kijken. In de volgende *De Moennik* komt de oplossing te staan. Wist u trouwens dat 2016 het jaar van het

dialect is? Een boekwerkje waarin de spelling van Limburgse dialecten duidelijk uitgelegd wordt is nog steeds te verkrijgen via www.limburgsespelling.nl.

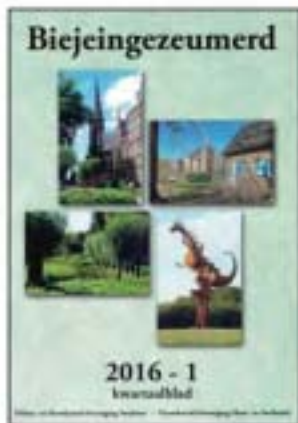

De omslag van het boekwerkje.

Biejeingezeumerd

Heemkundevereniging Maas- en Swaltdal heeft een kwartaalblad voor haar leden en abonnees. Begin van het jaar verscheen het eerste nummer van de negende jaargang. Het opvallende aan dit blad is de titel: Biejeingezeumerd! Een op A4-formaat gedrukt boekwerkje met artikelen en verenigingsnieuws.

Grappig dat de titel van hun blad hetzelfde is als deze rubriek, weliswaar met een ietwat andere spellingswijze.

De prijs van een begijntoga

Een gesprek met Giel Kessels levert altijd wel een historisch weetje op. Wat een begijntoga kostte kon men vroeger aan Vios-eigenaar Van der Kop uit Beringe vragen. Op het fietspad lag zijn hond lekker te slapen toen zuster Carasima op haar motorfiets voorbij kwam. Zij moest op de Kwakvors op ziekenbezoek bij de familie Van Moorsel. Op haar motorfiets was ze wapperend in haar toga een opvallende verschijning in de dorpen. Na de afslag naar de Kievit reed ze per ongeluk over de staart van de hond. Niets aan de hand! Op de terugweg echter trok de hond haar van de motorfiets af en beet de toga kapot. Van

Zuster Carissima, die jarenlang de ziekenzorg in Helden heeft bepaald. Hier met haar onafschiedelijke motor in 1948.

der Kop kwam nu aan de weet hoeveel zo'n toga eigenlijk wel kostte!

Anekdote

't Volgende verhuölke sjpödde zich aaf in de jaore viefdig. Bej menier pesjoer moos get gemetseld waere aan de pesjoerie. Verlinden Sjeng moos det komme make. Hae leep mèt eine eimer sjpies te sjouwe, mer hae sjtrukelde

*over 'n meurke. Verlinden vlokde: "god-verdomme nondejn"... waarop menier pesjtoer zaog: "Mer Verlinden... doe kuns in 't vaogevuur".
 Waarup Verlinden zaog: "'t vaogevuur ? Det heb ich allang oëtgezèkt!"
 En dao koos menier pesjtoer 't met doon.*

Verdwenen

In de afgelopen jaren zijn er verschillende karakteristieke panden in de gemeente

Helden verdwenen. Ook nu weer is dat het geval met de voormalige Fiatgarage Ghielen (Rughie) aan de Beekstraat. We zullen het dus voortaan met de herinnering moeten doen.

Fotoarchief BBC

Geregeld ontvangt de Heemkundevereniging documenten en foto's van families en instellingen.

Op pagina 32 treft u een kort artikel aan over de overdracht van het archief van het voormalige Bledje. Op woensdag 1 juni j.l. mocht de vereniging uit handen van Dré

Dré Vaessen met het fotoarchief.

Vaessen, oud-connector van het Bouwens van der Boijecollege, het fotoarchief van de school ontvangen. Hiertoe behoren ook de fotoarchieven van de scholen die in het BBC zijn opgegaan: LTS, Den Doelhof, Kapelveld en Biologische School. Door al deze schenkingen krijgt de vereniging te maken met een tekort aan ruimte en kan het wat langer duren voordat al deze archieven gedigitaliseerd zijn en openbaar worden. De Heemkundevereniging is dankbaar dat zulke archieven nu niet verloren gaan.

LTS 1963-1964 klas IA. Voor de namen zie de website.

Foto's: • Heemkundevereniging Helden,
 • Dagblad voor Noord-Limburg
 • Collectie Lei Ghielen

www.moennik.nl

Het huis van 'de Krom'

Jos Keijmes

Onlangs kreeg de Hoernkundevereniging een driedimensionaal schilderij geschonken waarop een woonwinkel te zien is uit de jaren 30. Oudere Heldenaren zullen hierin het pand Crommentuijn (de Krom) herkennen dat Lei Crommentuijn met zijn vrouw Drika Franssen in 1936 kochten van de Krieëmer (Kessels). Dat pand zou nu grotendeels op rotonde Antiek in Helden gelegen hebben. De Molenstraat maakte destijds een scherpe en smalle bocht naar de Van Hövellstraat, waardoor de autobussen van de Zuid-Ooster die bocht bijna

Met dank aan
Spak en Men Crommentuijn en
Jeanne Gommans-Crommentuijn.

Foto's:
Hoernkundevereniging Helden

Toen

niet gehaald kregen zonder de woonwinkel van de familie Crommentuijn te raken. Om deze onveilige situatie te beëindigen kocht de gemeente in 1958 het pand om er een veiliger kruispunt te maken en liet de familie aan de achterkant een nieuwe woonwinkel bouwen. Dat gebouw staat er nog steeds. Dochter Jeanne nam met haar man Sjaar Gommans in 1959 de nieuwe winkel over van haar ouders en zo ontstond in feite de eerste supermarkt in Helden-Dorp. V&Gé werd Penny en Penny werd Cirkel Gommans. Deze laatste levensmiddelenwinkel bestond tot 1993. Daarna kreeg het pand verschillende bestemmingen en heeft het met regelmaat loeg gestaan.

'De Krom', rechts is de
Veldstraat te zien.

Nu

Nu, met eveneens
rechts de Veldstraat.

Benzine slurpen

Jeu Mertens

Zondagmiddag, kort na de bevrijding. We zitten met ons vijven: Theo, Jac, Hand, Jan en ik, weer in de kieët. Er wordt alleen gepraat. We hebben zoveel te vertellen over de onderduikperiode en de bevrijding. Iedereen heeft zijn eigen verhaal. Vanzelf gaan onze gedachten naar en onze gesprekken over alle mensen, onder wie onze vrienden en hun vaders, die door de bezetter zijn opgepakt en naar Duitsland gebracht om in fabrieken te werken. Hoe zal het met hen zijn?

We voelden ons weer vrij. In Helden kon men weer vrij rondlopen zonder opgepakt te worden, maar veilig was 't nog lang niet. De Duitsers zaten nog dichtbij; we leefden feitelijk nog in het frontgebied. Vrijwel iedere dag vielen er nog granaten, verscheidene weken lang. Daags voor Kerstmis viel een granaat vlakbij de noodkerk (patronaat). De ruiten die pas waren vernieuwd vlogen er weer uit. Buiten vroom het en binnen bijna. Verkleumd kwamen we, na de nachtmis, van een kouwe Kerstmis thuis.

We gingen weer eens wandelen. Het was fris weer, de grond hard bevroren. Op weg naar het bos, via de Neerseweg, kwamen we langs een tank die op een mijn gereden was. Niets bijzonders in die tijd. Hij stond er al langer dan een maand. Wagens en karren moesten er in een hoeg omheen. Nu we er toch waren werd hij aan alle kanten bekeken. Een van ons ontdekte de dop van de brandstoftank. Even ruiken: benzine, die kon later goed van pas komen maar hoe krijg je dat spul er uit? Hevelen met een gummislang, in jerrycans was de enige mogelijkheid. De Engelsen lieten de lege kannen overal achteloos liggen, dat was dus geen probleem, maar waar vinden we zo gauw een geschikte gummislang? We gingen vlug naar huis en kwamen terug met een fietskarretje vol jerrycans. De slang leende ik van buurman Dorres. Hij maakte zelf wijn en die moet af en toe overgeheveld worden met een slangetje. Gelukkig vroeg hij niet waar we 't voor nodig hadden. Het vullen van de kannen verliep tamelijk voorspoedig maar duurde wel lang. Wij kregen letterlijk de smaak van benzine te pakken, want bij ieder blik moest even aangezogen worden. Een beetje benzine in de mond was bijna niet

te voorkomen. Hoeveel we afgetapt hebben ben ik vergeten, zeker meer dan honderd liter.

De benzine zou nog goed van pas komen. In Helden en omgeving was vanaf half november, geen

stroom; lastig maar niet zó erg. Als het anno nu zou gebeuren, zou het erger zijn. In een doorsnee huishouden gebruikte men alleen stroom voor verlichting. Andere elektrische apparaten waren er niet. Voor de was moesten de vrouwen immers de 'vroebel' (wasbord) hanteren. Maar voor onze bakker, Ben van Essen, was de stroomuitval écht een probleem want hij kon daardoor geen roggebrood bakken. Witbrood kon met de hand worden gekneet maar zwart of roggebrood was ondoenlijk. Wij, van de kieët, hebben Ben geholpen bij de oplossing van het probleem. Kaupmans Graat stelde zijn benzinemotor ter beschikking voor 't goede doel. De motor werd buiten geplaatst, dicht bij de bakkerijmuur waarachter de broodmachine stond. In de muur werd een gat gekapt voor de verbinding van motor en mengmachine met een drijfriem. Wij zorgden ervoor dat de motor niets te kort kwam en... Ben van Essen kon weer brood bakken.

Behalve voldoening gaf de benzinevoorraad ons ook nog plezier. Een paar maanden na de Duitse capitulatie organiseerden wij een uitstapje naar het oogstfeest in Sevenum. Hand Hillen was bereid ons met zijn tractor en grote wagen op en neer te rijden; voor niks nog wel, als wij maar voor de brandstof zorgden die toen nog schaars was. Wij nodigden nog wat meisjes en jongens uit, zodoende waren we ongeveer met twintig personen. We versierden de wagen met koren- en havergarven en wat oogstatributen en zo ging 't zwaaiend, zingend, lachend richting 'Zerem'. Bij aankomst konden we keurig aansluiten bij de optocht die toen het feestterrein opreed. Wij kwamen binnen, niet opzettelijk, zonder te betalen. Bijna was onze wagen ook nog in de prijzen gevallen. Op het laatste moment kreeg de organisatie in de gaten dat we niet geregistreerd waren als deelnemer. Verder kan ik mij van 't oogstfeest weinig herinneren, wel dat het al bijna donker was toen we huiswaarts reden. Dus we zullen ons wel goed vermaakt hebben.

De Van Hövellstraat richting Panningen met rechts bakkerij Van Essen.

Ben van Essen

Foto's:
collectie Hans van Essen

De afbraak van De Wietel in mei 2015.

De Wietel... is niet meer! (slot)

Wim Daniëls

In dit tweede artikel over De Wietel aandacht voor de opening in 1973. En we kijken samen met Sjaar Driessen, oud-directeur van het verzorgingsstehuis, terug op ruim veertig jaar De Wietel en bejaardenzorg in Helden.

Op 2 januari 1973 nemen de eerste mensen hun intrek in De Wietel. Volgens een bericht in 't Blèdje was mevrouw Stals-Cox de eerste bewoonster, maar volgens Sjaar Driessen was Lies van de Benken de eerste, want zij woonde al één dag in De Wietel voordat mevrouw Stals-Cox kwam.

Opening

Op 23 maart 1973 vindt de officiële opening plaats door gedeputeerde en plaatsvervangend gouverneur Jacques Lebens. Op de naam 'De Wietel' heeft Lebens de volgende letterspeling:

Durf
Eendrachtige samenwerking
Wijsheid, opgebracht voor het te laat is
Inzet en inzicht
Energie
Trefzekerheid
Elan waarmee hier is gewerkt
Leefbaarheid met veel leefgeluk

Een duidelijke ode aan Martin Hoeijmakers, de grote voortrekker en initiatiefnemer van het bejaardentehuis. De officiële openingshandeling bestaat uit het inwerking stellen van het fontein voor het gebouw.

"Ik was na vijf minuten al gewend"

Joos Verhaeg (93), langst verblijvende bewoonster

Sjaar Driessen geeft tekst en uitleg bij het wandrelief in de ontvangsthal.

De dames Hoeijmakers en Lebens onthullen daarna in de ontvangsthal een wandrelief van kunstenaar Har Cremers uit Roermond. "De achtergrond stelt de woelige wereld waarin wij leven voor. De vogels die u ziet is een zwanenechtpaar. De kunstenaar heeft deze keuze gemaakt omdat bekend is dat het zwanenechtpaar het langst bij elkaar blijft. De zwanen vliegen iets voor elkaar uit naar de zon, c.q. het hiernamaals, omdat de één altijd iets eerder zal gaan als de ander", aldus directeur Sjaar Driessen.

Het bejaardentehuis, waarvoor de eerste spade in april 1971 de grond inging, telt uiteindelijk: 134 kamers met 145 plaatsen (11 tweepersoons- en 123 éénpersoonskamers), een recreatiezaal (tevens kapel), een ziekenboeg, eetkamer, dokterskamer, biljartkamer, hobbyruimten, keuken, winkel, kapsalon, kantoorruimte en een vergadergelegenheid. De totale bouwkosten bedragen 6,5 miljoen gulden.

Het wandrelief

Scouting als leerschool

In een bijna drie uur durend gesprek vertelt Sjaar Driessen (81) over zijn leven, waarin het directeurschap van De Wietel een heel bijzondere plaats inneemt. *"Als leider van scouting heb ik geleerd zelf initiatieven te nemen, met anderen in een team samen te werken, de handen uit de mouwen te steken, nieuwe uitdagingen aan te gaan. Van die ervaringen heb ik in mijn werk veel profijt gehad."* Op 17-jarige leeftijd begint Sjaar als stuwadoor bij Van Gend & Loos in Venlo, vervolgens werkt hij 18 jaar in de keramische industrie (logistiek management) bij Janssen-Dings in Belfeld en op 37-jarige leeftijd stapt hij over naar de bejaardenzorg. Een opmerkelijke keuze. *"Mijn toenmalige baas tipte mij voor de vacature van directeur bij De Wietel en vond dat echt een baan voor mij. Tevens had ik het voorgevoel dat de hoogconjunctuur in de bouw ten einde liep. Toen ik mijn moeder om raad vroeg zei zij heel resoluut: doen Sjaar. Dat gaf de doorslag om te solliciteren."*

Stichting van de eerste bewoonster van het bejaardentehuis 'De Wietel'. Na de opening van het tehuis naar Sjaar Driessen, rechts. (Bewoonster Leike van Horen staat met haar vader, rechts naast Sjaar Driessen, de directeur van De Wietel.)

De eerste bewoonster van De Wietel.

Kracht van De Wietel

Mensen in Helden, en ook daar buiten, zijn altijd heel positief over De Wietel. Sjaar Driessen weet wel hoe dat komt. *"In de 25 jaar dat ik directeur van De Wietel ben geweest hadden wij één credo: We (het team) zijn er voor de bewoners. Belangrijk daarbij is dat het team goede contacten onderhoudt met de bewoners, met de familieleden van de bewoners en onderling."*

Een fancyfair bij De Wietel met Leike van Horen aan het rad van avontuur.

1 persoonskamer

Keukenje met :
aanrecht, kookplaatje
en kookkastje.
Een hang-legkast
en legkast en
een kapstok.

Een doucheruimte met
wastafel en toilet.

De zit-slaapkamer is
4.32 m lang en
3.63 m breed.

De rails voor vitrage
en overgordijnen zijn
aangebracht en de
vitrage zelf.

Er ligt nylon-vilttapijt
in de kamers.

Er is
aansluitmogelijkheid
voor radio, T.V.
en telefoon.

Maar ook dat je het werk samen doet, van interieurverzorgster tot afdelingshoofd, van technisch onderhoudsman tot administrateur, van kok tot directeur. Je moet er als team staan voor de bewoners. Ik prijs me gelukkig dat ik 25 jaar met een team, in verschillende samenstellingen, heb mogen werken dat hetzelfde credo had als hun directeur. Dat was de kracht van De Wietel." Dit wordt onderschreven door Roos Verhaeg, die in 1997 al 25 jaar in De Wietel woont. In de jubileumbrochure van de toenmalige stichting Boncura lezen we: "Laatst vroeg mij iemand: Ben je het nog niet moe? Nog niet moe?" schatiert de 93-jarige mevrouw Verhaeg, "Ik heb nog voor 10 jaar bijgetekend." Driessen kan talloze voorbeelden geven van de door hem geroemde teamgeest. "We hebben vijftien jaar lang een fancy-fair georganiseerd, buiten het reguliere werk om. Naast al onze medewerkers en de bewoners werkten ook hun naasten belangeloos mee. Fantastisch, ik krijg er nu weer koude rillingen van. In die vijftien jaar hebben we 675.000 gulden bij elkaar gebracht voor de bejaardenzorg van onze Heldense missionarissen. Maar ook de vele toneelvoorstellingen die we met het personeel hebben opgevoerd. Onvergetelijk, met name het toneelstuk 'Brechhorn Hütte', helemaal in het dialect."

Speciale herinneringen

"Persoonlijk heb ik heel mooie en dierbare herinneringen aan de ontmoetingen met koningin Juliana en prinses Margriet. Juliana ontmoette ik als voorzitter van de landelijke budgetteringscommissie en Margriet tijdens de opening van het vpleeghuis. Hun eenvoud in de omgang met mensen heeft een diepe indruk op mij gemaakt."

Heel ontwapenend, indrukwekkend en ook grappig vindt Sjraar het optreden van de Mastreechter Staar tijdens het parochiefeest van O.L. Vrouw van Zeven Smarten. En dan niet het officiële optreden tijdens de eucharistieviering in de Panningse kerk (die was trouwens ook heel mooi), maar het informele optreden daarna in De Wietel. Sjraar vertelt: "Na afloop van de eucharistieviering zitten De Mastreechter Staar verspreid in het restaurant van De Wietel tussen de bewoners. Eén van de bewoonsters (Sjraar kan niet op haar naam komen) staat op en loopt naar dirigent Henny Raeijmoekers en vraagt of zij nog één maal het lied 'Jesus bleibet meine Freude' van Bach willen zingen. De dirigent zegt haar dat dat niet kan. Dan zegt zij: Als jullie dat vorige week in Amsterdam konden zingen, kunnen jullie dat nu ook!" De dirigent is zo onder de indruk van dit ant-

woord dat hij langzaam opstaat, het lied inzet en zijn koorleden volgen één voor één, en zo geven zij een extra concert voor de bewoners van De Wietel. Heel indrukwekkend.”

De afbraak in 2015

Sjraar wordt emotioneel als de afbraak van De Wietel ter sprake komt. Hij heeft heel lang de plek gemeden waar ‘zijn’ Wietel heeft gestaan en het kost hem nog steeds moeite om over de John F. Kennedylaan of de Raadhuisstraat te rijden.

“Het is doodzonde dat ze dat gebouw hebben afgebroken. De ANBO (belangenorganisatie voor senioren) heeft laatst laten weten dat er in Limburg een tekort aan woonruimte voor ouderen zal ontstaan. Met creativiteit en innovatieve technieken had men van twee kamers een uitstekende woonruimte voor ouderen kunnen creëren, terwijl serviceruimten als restaurant en keuken aanwezig waren. Ook zou het een prima opvanglocatie voor vluchtelingen zijn geweest. Dit is pure kapitaalvernietiging.”

Bejaardenzorg in Helden: de toekomst

Sjraar is pessimistisch. *“Gelukkig hebben we zorgcentrum Vincent Depaul in Panningen nog. Dat is een kleinschalig zorgcentrum waar nog aandacht en tijd is voor de bewoners. Na mijn pensionering ben ik nog ruim tien jaar adviseur geweest van Vincent Depaul. Ook komt er steeds meer ruimte voor het opnemen van particulieren, omdat het aantal religieuzen sterk terugloopt. Maar in veel zorgcentra zie je dat die geleid worden vanuit de managementkamer, achter een bureau en men beslist voor en over mensen die men niet kent.”*

Met weemoed denkt Sjraar terug aan Annie van de receptie, die tot de laatste dag van het bestaan van De Wietel en haar pensionering haar werk liefdevol heeft verricht. *“Als ik 's morgens De Wietel binnen kwam, legde ik de sleutels bij Annie op het bureau, liep De Wietel rond, informeerde bij mijn personeelsleden naar de stand van zaken en maakte hier en daar een praatje. Als ik dan weer bij Annie terug was, had zij een lijst met verjaardagen of andere bijzonderheden van de bewoners en het personeel en ging ik hen feliciteren of een bezoek brengen. Ik kende iedereen persoonlijk en wij deelden lief en leed met elkaar.”* Niet alleen Sjraar Driessen, maar ook heel wat Heldenaren zullen De Wietel nog erg gaan missen.

Sjraar Driessen leidt prinses Margriet rond tijdens de opening van het verpleeghuis.

Foto's:

- Archief De Wietel,
- Collectie Sjraar Driessen,
- Wim Daniëls
- Nieuwsblad Midden-Limburg

Met dank aan Gerdie en Sjraar Driessen voor het interview en Wim Delmée voor het beschikbaar stellen van zijn foto- en knipselboek.

Bronnen:

- Midden-Limburg (diverse edities uit 1973).
- Knipsel- en fotoboek Wim Delmée.
- Interview met Sjraar Driessen.
- Archief De Wietel (in het bezit van de Heemkundevereniging).

Ties in april 1948 op Ambon.

De eerste pagina van de brief van Ties over de oorlog en de kampen; juli 1945.

Ties Engels op avontuur in 1897

Eerst naar De West, dan voorgoed naar De Oost

Vester Reijnders

Het verhaal van een Heldens familielid die in 1897 de wereld in trok.

Matthijs (Ties) Engels werd op 26 juli 1877 in Helden geboren als oudste zoon van Gerardus Engels en Maria Verschaeren. Zijn jongere broer, Johannes Engels (Thijsse-Jan, 1879-1966), was mijn opa. Omdat Ties zeer interessante brieven en veel Ansichtkaarten schreef vanuit Ambon, is er lange tijd contact met hem en zijn familie geweest. Dat contact liep vooral via mijn oom Graad Engels (zoon van Thijsse-Jan), die zijn verre oom Matthijs als lichtend voorbeeld zag: journalist, óók geen boer (net als Graad zelf), avonturier, reiziger, intellectueel, etc.

Ik vond in de nalatenschap van mijn ouders (Sjraar en Marie Reijnders-Engels) een lange brief van Matthijs met een levendig en relativerend verslag van zijn verblijf in enkele Japanse interneringskampen. Die vondst vroeg om opheldering. Hoe kwam hij daar terecht, wat was zijn beroep en is er nog Heldense familie daar in de tropen?

3 juli 1897; vertrek naar Harderwijk om nooit meer terug te komen

In die tijd was er een dienstplicht voor vijf jaar op basis van inloting (het lot bepaalde welke jongens uit het dorp het leger in moesten). Matthijs werd ingeloot en koos er in Harderwijk voor om twee jaar gedetacheerd te worden naar Nederlands-Indië. Toen bleek dat hij f 300,- in plaats van f 200,- gratificatie kon ontvangen, tekende hij voor zes jaar bij de Koloniale Troepen en werd geplaatst op Curaçao.

Na zijn terugkeer in Nederland op 11 maart 1905 tekende hij vrijwillig en binnen acht

dagen opnieuw bij de Koloniale Troepen "zowel in als buiten Europa" en ook weer voor zes jaar. Het leverde hem wederom f 200,- gratificatie op, maar meer nog een voortzetting van het avontuur buiten Nederland. We lezen dat hij op 18 maart 1912 voor twee jaar extra bijtekt in de rang van fuselier (geweer-schutter) voor "f 215,- 'sjaars". Dit bedrag duidt erop dat een gratificatie gelijk was aan een jaarsalaris en dus veel geld. Op 3 april 1914 gaat hij uit dienst in Pirac op West-Java. Dan heeft hij er vijftien jaar op zitten als militair en is hij 37 jaar oud.

Journalist in Soerabaja (1914-1933)

Al eerder heb ik opgemerkt dat Ties heel goed kon schrijven. Zijn verslag over de internering in het Japanees kamp op Celebes en zijn tocht daar naartoe vormen daarvan het levende bewijs. In de Indische Courant van 15 februari 1932, uitgegeven in Soerabaja, heb ik ook een artikel van zijn hand hier teruggevonden over de natuur op Nieuw Guinea. Zijn reislust en avonturisme bezat hij nog steeds.

Ondernemer-uitgever op Ambon (1933-1948)

Van Ties wordt vermeld dat hij planter en daarnaast eigenaar was van de "Eerste Ambonsche Drukkerij". Hij trouwde in 1933 op dit eiland met Ariantje Amaranthe Ramsche. Ze kregen zeven kinderen. Hij stuurt Graad Engels, zijn neef in Helden, talloze Ansichtkaarten met handgeschreven verslagjes van de leef- en werksituatie aldaar. Het adres is steeds: "aan de Weled. Heer G. Engels, Helden (dorp) L. Nederland". Er staan ook enkele foto's van oorlogsschepen op deze Ansichtkaarten; als vooraankondiging van wat snel komen gaat, ook daar!

Ambon 1941: dood en verderf

Nederlands Indië werd sinds 1941 door de Japanners onder de voet gelopen. Ties schrijft in zijn brief over de verovering van Ambon door de Japanners en de internering van alle Europeanen in het plaatselijke kamp Tan Toei op 29 januari 1942.

Een fragment uit het stamboek van het Nederlandse leger.

Een briefkaart van Ties aan Graad Engels.

De familie Engels op Ambon.

Op 18 maart 1943 werden alle geïnterneerden gezamenlijk ingescheept op de Rio de Janeiro Maru, die hen naar Makassar op Celebes zou brengen. *"Wij mannen werden in het voorschip in een groot en diep ruim gepropt, met zwaar geschut er bovenop. De vrouwen idem op het achterschip... bij den kleinen ingang twee brute schildwachten! Gedurende de reis hadden wij meerdere malen alarm. Dan ging alles dicht... De stank was enorm en de temperatuur ondragelijk."* Na aankomst vertrok Ties met de groep mannen via Paré-Paré naar Bolong. Onderweg lukt het hem rond te neuzen tegen betaling van: *"gebrandzilveren manchetknoopen"*. Hij ontdekt grote voorraden rijst, conserven, kleding en oorlogstuig. Maar zij, de Europeanen, krijgen daar niets van. Door een spleetje in de laadbak van de vrachtauto ziet hij het voorbijgaande landschap. Hij beschrijft het met veel liefde: *"hier en daar doorspekt met hoge, steile rotsen, vol met oude graven. Het begin en het einde van het leven, alles hield de natuur hier dicht bij elkaar!"*

De drukkerij van Ties in Ambon, vóór de oorlog.

Uiteindelijk komen ze in een kamp in het hooggebergte terecht in een diep ravijn, zonder veel zonlicht, 4 graden Celsius en veel nattigheid. Het is daar vreselijk slecht, ja *"beestachtig"* zelfs, schrijft hij. In de atlas van de Japanse kampen valt hierover te lezen: *"Dit 'hongerkamp' was niet*

omheind, want de omringende jungle bood de uitgemergelde geïnterneerden in geval van een ontsnapping toch geen overlevingskans”.

Ties zelf schrijft het volgende: “De kleeren werden niet droog, rotten aan de lichamen... Het was een duivelsch gevonden plek door de Jap... Een werkelijke hel... Het hele kamp was één ziekenhuis... Gelukkig boften wij met onze kampcommandant. Hij was verzot op redevoeringen, waarop hij ons zo vaak mogelijk tracteerde...

Wanneer honden, slangen of vogels binnen ons bereik kwamen, werden die doodgeknuppeld en opgegeten...”.

Het heeft gelukkig voor hen niet eindeloos hoeven duren. De bevrijding brak aan. De kampcommandant vertelde “dat Nippon medelijden met ons had gekregen en dat daarom den Tenno Heika (= Japanse keizer) een einde aan den oorlog heeft gemaakt... Eindelijk brak hij in een huilbui uit en verwijfende zich langzaam.” De gevangenen gaan terug naar huis: “en dachten weer gauw met familie of kennissen verenigd te zijn. Maar alles is zoo anders gegaan.” Zijn drukkerij was met de grond gelijk gemaakt. Op de foto hierboven laat hij de fundering zien en dat zal de plek worden waar hij de nieuwe drukkerij wil bouwen, zo is op de achterkant van de foto te lezen! In de kop van de krant Het Ambonsch Nieuws is te lezen dat hem dat gelukt is, want in 1948 wordt deze krant weer door dezelfde, dus zijn, drukkerij gedrukt. Wie er van zijn gezin de oorlog heeft overleefd schrijft hij echter niet op en was ook niet te achterhalen.

Familie op Biak

Op zoek naar zijn en mijn familie ben ik uiteindelijk in Biak terecht gekomen, een klein eiland tegen Papoea (voormalig Nieuw Guinea) aan gelegen. Daar is zijn zoon Gerard Engels, vernoemd naar zijn eigen vader of naar zijn neef Graad, terecht gekomen. Zijn dochter Ingrid is er op 12 mei 1979 getrouwd. Ik doe een poging contact te leggen met de familie in het kader van een soort Heldense ‘opsporing verzocht’. Als dat gelukt is zal ik dit verhaal afronden.

Ties bekijkt met Tineke en zoon Gerard de plaats waar de nieuwe drukkerij komt (ca.1946).

Foto's:
collectie Frits Engels

Bronnen:

- Stamboekregistratie van het KNIL (Centraal Bureau voor Genealogie)
- Nationaal Archief in Den Haag.

Het oorlogsverhaal van Grada Reinders-van Horen

aan de hand van twee liedteksten (1)

Gé Reinders

Op 28 september 2015 repeteerde ik met Fanfare St. Cecilia Helden in Kerkeböske voor hun Bevrijdingsconcert. Het zal wel geen toeval zijn dat ik juist daar en toen door Jos Keijmes gevraagd werd om deze samenvatting te schrijven van 'Het zakdoekje'. Dit boek gaat over mijn zoektocht naar de grotendeels verzwegen oorlogsgeschiedenis van mijn moeder.

Dachau was het meest akelige woord uit mijn jeugd. Mijn moeder, geboren in Beringe op 21 april 1911 als Grada van Horen, had tijdens de oorlog in dat kamp vastgezet. Daar vertelde ze niet veel over. Maar als ze erover sprak voelde ik als kind dat die geschiedenis beladen was. Haar thuiskomst, bijvoorbeeld, had ze verschrikkelijk gevonden. Ze had zich er zó op verheugd na haar bevrijding in Duitsland, maar Beringe lag in puin. Bovendien was haar broer overleden toen het dorp in de frontlinie lag. Omdat een gewone begrafenis te gevaarlijk was lag zijn graf tijdelijk in de tuin van haar ouderlijk huis. Moe had af en toe nachtmerries over die tijd. Dan was ze erg van slag. Bij ons in een kast hing een zwarte jas uit het kamp. Die vond ik akelig. Want hierop was aan de achterkant een groot wit kruis geverfd, zodat Duitse schutters een mikpunt hadden als Moe zou ontsnappen.

Lied 1

Het feit dat ze nauwelijks praatte over die tijd, wees er ook al op dat het geen pretje was geweest. Maar gek genoeg waren de weinige verhalen die ze wél vertelde, best leuk. Zoals over Nieuwjaarsdag 1945, toen ze met haar vriendin Toby een toneelstukje had opgevoerd voor de andere vrouwelijke gevangenen. Of over de overheerlijke reep chocola, die ze van een donkere Amerikaanse soldaat kreeg na haar bevrijding. Mijn allereerste Limburgstalige liedje op cd, uitgebracht in 1992, gaat over de dingen die ze wel had besproken met ons. Maar dit nummer stelt vooral de vraag wat er toen toch gebeurd is:

Mien moder in '45

*'n Flinke magere vrouw in ein boevepak
Blie mit 'n reep sjooklaat van 'ne broene sjeldaot
Formeliere involle en in kossjool-Ingels flauwekulle
Veurdet ze nao hoes kôs gaon
Ze wilt zo gaer nao hoes*

*In 'ne eerste-klas Zonderzug door Zjwitserlandj
Vanoet Lyon weer in eine veewage op 't noorde aan
Sjtedeas dichter bie, maar alsmaar minder blie
In Belsj sjólde ze hâor oet
Grada kump nao hoes*

*Van 't station in Horst-America
Door eine vrachriejer nao Beringe gebrach
Ze sjrök zich rot; alles waar kapot
Meer haet ze d'r later nooit euver gezag
Nao hoes, nao hoes
Grada kump thoos*

*Waal det hâöre Giel waas begrave in d'n haof
Waal det ze bie Agfa had mötte werke
Maar woveur ze is opgepak, hóbbe veur nooit gesjnap
Onneet waat t'r gebeurd is, waat is t'r gebeurd?*

*van 't Station in Horst-America
Door eine vrachriejer nao Beringe gebrach
Ze sjrök zich rot; alles waar kapot
Meer haet ze d'r later nooit euver gezag*

*Nao hoes, nao hoes
Grada kump thoos*

*In druime waar ze truuk in 't kamp
Druime maakte hâor gans van sjaag
Had ze zjwarte uig de ganse daag
Leep in eine pinje-nwaar
Toet de oorlog 't hoes oet waar*

*Nao hoes, nao hoes
Grada kump thoos*

Nationale Dodenherdenking

In 2004 werd ik uitgenodigd dit lied te zingen op televisie tijdens de Nationale Dodenherdenking. Die werd op 4 mei rechtstreeks uitgezonden vanuit Venlo. De redactie had gevraagd of ik nog spullen van mijn moeder uit de oorlog had. Die had ik, maar ze lagen ver weg boven op zolder. Na Moes overlijden in

1986 hadden we haar huis opgeruimd. Mijn broer en zus zeiden toen uitdrukkelijk dat ze die oorlogsspullen van mijn moeder niet hoefden. Ik wilde ze wél, maar heb ze meteen goed opgeborgen om er verder achtien jaar niet naar te kijken.

Ik nam ze mee naar Venlo maar ik vond het moeilijk om over deze oorlogserfenis te praten. Het waren namelijk vooral handwerkjes. Het voelde te wreed dat die onschuldige borduursels gemaakt waren in concentratiekampen. Gelukkig was interviewer Margriet Vroomans heel begripvol. Daar was ik blij om. Ze zei dat heel veel kinderen van oud-concentratiekampers moeite hebben met hun georven geschiedenis. Vooral voor die mensen zou het goed zijn om erover te praten. Na afloop van het programma ben ik eerst lang door een bos gaan lopen voordat ik naar huis ging.

Waarom was dat interview toen zo spannend? Ik denk omdat ik nog niet klaar was om dit verhaal onder ogen te zien. Dat mijn moeder getekend was door die kampen, dat voelde ik wel. Maar het was een ongrijpbare donkere wolk die over haar leven hing en veel bepaalde. Blijkbaar heb ik dat georven en was mijn leven ook beladen met die geschiedenis. Ik praatte er ook nooit over.

Het was té aangrijpend. In dit verband vind

ik de volgende, begrijpelijke reactie van mijn broer tekenend. Ik had mijn zus en hem gevraagd of ik die handwerkjes op tv mocht laten zien. Dat mocht, maar mijn broer zei uitdrukkelijk: Ik kijk niet. (Later bleek dat hij het wel gezien had. Zijn dochter voelde hoe spannend het was en had gezegd: 'Papa, ik kijk wel met je mee.')

Het bonnenboek met aantekeningen van Grada.

Het zakdoekje

Het meest betekenisvolle handwerkje was een zakdoekje.

Daarop had mijn moeder, voor de kenners: in kettingsteek, haar beknopte gevangenis-dossier geborduurd:

*voor God en
Vaderland
17 mei Roermond
12 juni Maastricht
22 juni Vught Barak 4
9. 8 7
September
Ravensbrück
8 en 28
München*

Ik vond drie dingen vreemd:

1. Het was erg gek te lezen dat ze in Roermond had vast gezeten. Want in 1959 waren we van de Heuvelhoek in Helden naar Roermond verhuisd, maar ze had nooit verteld dat ze hier gevangen was gezet. Moe had zelfs lesgegeven aan de school van de Ursulinen die vlak achter de gevangenis lag.
2. Over Ravensbrück had ik Moe nooit iets horen vertellen.
3. Er staat München en niet Dachau.

Na de tv-uitzending had ik alles weer mooi opgeborgen op zolder. Ongeveer een jaar later werd ik gebeld door een journaliste die de uitzending destijds had gezien en een verhaal schreef over handwerk uit concentratiekampen. Achteraf ben ik deze vrouw dankbaar voor haar reactie toen ze de handwerkjes zag. Ze zei namelijk vanwege de relatief goede kwaliteit van het stof en de garens: 'Ik zie het al. Uw moeder heeft het niet al te zwaar gehad.'

Ik werd kwaad. Zo kwaad dat ik besloot te gaan uitzoeken wat er toen gebeurd is met mijn moeder. Blijkbaar was er woede voor nodig om de geschiedenis van Moe te durven onderzoeken.

Wordt vervolgd.

Het zakdoekje

Foto's:
collectie G6 Reinders

Het zwembad de Heldense Bossen

Op 26 april 1969 vond de officiële opening plaats van het zwembad de Heldense Bossen door gouverneur Van Rooij. In 1959 had burgemeester Cremers aan een adviesbureau in Den Bosch de opdracht gegeven tot de aanleg van een recreatiegebied in de Heldense bossen waarbij een zwembad zou worden aangelegd. Door het faillissement van het bureau ging dat plan niet door. In 1962 gaf de raad van de gemeente Helden opdracht, aan de Nederlandsche Heidemaatschappij, voor een volledig bestemmingsplan van het recreatiegebied en een schetsplan voor een

zwembad. In februari 1964 ging de Vereniging van Nederlandse Gemeenten akkoord met de aanleg van een zwembad. Voor de financiering van het zwembad zou het Rijk 60% subsidiëren. Op 20 maart 1964 kreeg de Nederlandsche Heide­maatschappij de opdracht om het plan definitief uit te werken. Inmiddels heeft het recreatiegebied De Heidense Bossen landelijke bekendheid, naar zijn de buitenbaden, waar menig inwoner vertoefde, verdivenen. Rechts is het restaurant in aanbouw.

Tekst: Willem van Severin-Jansen. Foto: archief Heide­land­vereniging Heiden

Object 4807, schilderij 'De Emmaüsgangers'

Piet Gommans

Tijdens het ontruimen van het bejaardenhuis De Wietel werden diverse objecten en een gedeelte van het archief overgedragen aan Heemkundevereniging Helden. Een van de objecten die een plaats heeft gekregen in het depot is het schilderij 'De Emmaüsgangers' van Piet Heuvelmans.

Het schilderij van Piet Heuvelmans.

Het doek, afmeting 125 bij 110 cm., heeft jarenlang in De Wietel aan de muur gehangen in de gang naar het verpleeghuis en roept meteen de vraag op: wie was Piet Heuvelmans? En hoe kwam het schilderij daar terecht? Piet Heuvelmans (1893-1958) was getrouwd met Judith te Locke en woonachtig op de Schoolstraat in Panningen. Piet, huisschilder van beroep, had naast zijn werk twee grote hobby's: Het schilderen van portretten, stillevens, boerderijen en het kopiëren van 'oude meesters'.

Daarnaast was hij ruim vijftig jaar muzikant bij de fanfare, later de harmonie van Panningen. Verschillende Heldenaren hebben of hadden een werkstuk van hem in hun bezit. Het schilderij 'De Emmaüsgangers' was een geschenk aan zijn zwager Wiel te Locke bij zijn priesterwijding op 9 maart 1940. Na het overlijden van Wiel in 1982 kwam het schilderij terug bij zijn zus Judith Heuvelmans-te Locke in Panningen. Zij verbleef voor haar overlijden in 1990 al enkele maanden in De Wietel. Het schilderij, dat op haar kamer hing, is na haar overlijden door de familie Heuvelmans geschonken aan De Wietel.

Het origineel van dit schilderij hangt in museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam. Het is gemaakt door de bekende meestersvervalser Han van Meegeren. Hij werd bekend door zijn 'meesterlijke' vervalsingen van onder andere werken van Johannes Vermeer. De Emmaüsgangers, een nooit bestaand werk van Vermeer, werd door Han van Meegeren zo goed geschilderd in de stijl van Vermeer dat deskundigen het als een echte Vermeer bestempelden. Het meesterwerk werd in 1938 door museum Boijmans Van Beuningen voor de prijs van 540.000 gulden aangekocht en vormde zelfs het hoogtepunt in de tentoonstelling 'Meesterwerken uit vier eeuwen'. Pas in 1945 ontdekte men dat het om een vervalsing ging.

Piet Heuvelmans kopieerde in 1939 dit schilderij en signeerde het vervolgens met zijn naam P. Heuvelmans. Dus heeft Heemkundevereniging Helden nu een echte 'Emmaüsgangers van Heuvelmans' in haar bezit.

Nog een bijzonder werk van Piet is de muurschildering in de grafkelder van de kapel in het Missiehuis van de Lazaristen in Panningen. Het in 1925 vervaardigde en in de loop der jaren door vochtinwerking beschadigde werk is onlangs gerestaureerd. Het is tijdens de openmonumentendagen op 10 en 11 september a.s. te bezichtigen voor belangstellenden.

Zie artikel pagina 38.

Het originele schilderij
De Emmaüsgangers van
Han van Meegeren.

Piet Heuvelmans

Foto's: archief
Heemkundevereniging
Helden.

Bronnen:

- Bernadette Stikkelbroeck-Heuvelmans
- Maart Vestjens, pastor De Wietel

De Bende van de Blauwe Hemel

Joep Hermans

Tussen 1967 en 1969 zijn 168 tieners tussen 15 en 18 jaar uit Helden, Panningen, Meijel, Maasbree, Sevenum, de Peel, Blerick, Koningslust en Horst (Rolling Batjes) lid geweest van de Bende van de Blauwe Hemel. De 'bende' was opgezet als vriendengroep. Het was de flowerpower- ofwel hippieperiode, na de revolte van nozems en provo's in de periode 1955-1966.

De generatie hippies was zeker vredelievender dan de generatie nozems en provo's, maar het ging om hetzelfde: het zich afzetten tegen de heersende maatschappij, de drang om jezelf te mogen zijn en de behoefte aan onbegrensde vrijheid en vrede. De tienerjongens droegen lang haar, leren en legerjassen met glimmende spijkers en heel veel emblemen en buttons. De meiden droegen het haar lang en scheiding in het midden, laarzen, hotpants en minirok. T-shirts met tie and dye dessin en schoeisel en kleding met franjes waren ook heel populair.

De Puchgroep uit Helden bij de Koeberg.

En dan de brommers: Puch, Kreidler Florett, Zündapp, maar ook Sparta, Cyrus Sachs en Royal Nord. Ieder dorp had wel zijn eigen dealer en dus was het dealermerk dominant in het dorp aanwezig. Helden-Dorp had de Puch vriendengroep en Meijel een Zündapp vriendengroep. The Doors, Beatles, Cream en Jefferson Airplane waren en zijn dé muziekiconen bij uitstek die dat tijdsbeeld onuitwisbaar hebben gemaakt. Radio Veronica was onbetwist de meest beluisterde radiozender, de uitzendingen kwamen vanaf een schip op de Noordzee met dj's Rob Out en Lex Harding. Popfestival 'WOOD-STOCK' in Amerika was het concerthoogtepunt van de eeuw en trendsetter van een heerlijke tijd.

Vraag een zestiger naar die jaren en de ogen zullen twinkelen en de herinneringen zullen je enthousiast om de oren vliegen.

Hoe het begon

Het moet ergens in het voorjaar van 1967 zijn geweest dat twee onafscheidelijke vrienden Ton en Sep uit Meijel op de LTS in Panningen het plan opvatten voor een hechte vriendenclub met de intentie één voor allen, allen voor één. Inspiratiebron voor Ton en Sep vormde een voormalige Meijelse 'erpelclub' (aardappelclub) van een vriendengroep bij Café Wieke op den Drink aan de Heldensedijk, ergens in de jaren 50. De vriendengroep droeg iedere zondag een gedroogde aardappel bij zich. Wie de 'erpel' vergat moest één gulden betalen waar bier van werd gekocht in stamcafé 'Wieke op den Drink'. Sep en Ton volgden dit voorbeeld, maar niet met een aardappel, maar met de overvloedige sleutelhangers uit een doos in de hoek van de fietsenzaak Kuepers in Meijel. Het werd de opmaat naar een regionale vriendenclub met 168 leden, vastgelegd in een eenvoudig schriftje. Ton zocht ook een goede naam voor die vriendenclub. Die

vond hij in 'Bende van de Blauwe Hemel'. Hooguit drie oud-bendeleden wisten hoe Ton aan die naam kwam, maar nu en hier wordt het eindelijk wereldkundig. Het zit zo: In die tijd was uitgaan een avontuur, met de brommer overal naar toe, leve de vrijheid! Ton en zijn vrienden kwamen niet altijd thuis na het stappen, maar sliepen ook wel eens in schuren, in de kelder van de kiosk op het Mariaplein in Helden, een kerkportaal of tegen een hooiberg onder de blote (blauwe) hemel. Ziehier Tons vondst van de naam 'Bende van de Blauwe Hemel'. Na 50 jaar is dit geen geheim meer. De sleutelhanger met los raampje werd opengemaakt, het bin-

Enkele leden uit Meijel.

De sleutelhanger met het logo.

nenplaatje 'Orion benzine' werd omgedraaid en er werd een logo met een kleurpotlood op getekend door Ton en Sep. Wie deze sleutelhanger kreeg, hoorde erbij en was verzekerd van de saamhorigheid, solidariteit en veiligheid. Maar wie de sleutelhanger vergat betaalde een rondje.

Uitgaan

Op zaterdagavond en zondag was het ontmoetingstijd, dan kwamen uit alle hoeken en gaten de tieners op de bromfiets naar de centrale ontmoetingsplek bij uitstek: de Poolbar in Heiden. Kort daarna werd café-zaal Aerds (Apollo) aan het Mariaplein the place to be.

Zaal Aerds in de jaren zestig.

Dan werd er wat gedronken, plaatjes gedraaid aan de jukebox, sterke verhalen verteld, rondom de Pool gescheurd en gestunt, de meisjes het hof gemaakt en plannen gesmeed voor een uitstapje naar kermis, evenement of concert.

Ook café-zaal Kubke aan de Molenstraat, de Engelenbar (ook wel Snackbar genoemd, later The Corner) aan het Raadhuisplein in Panningen en zaal Vios (de oude bioscoopzaal Van der Kop) in Beringe waren belangrijke trefpunten voor de Bende. In Vios, zaal Aerds of zaal Jacobs (Kubke) luisterde de jeugd naar Wally Tax, Peter Koelewijn, de Outsiders, CCC Incorporated, Thunderstrings, Black Boys, Towerband, Long Tall Peter's Bluesband en andere.

Soms ging het gezamenlijk in lange knetterende colonnes ergens heen, samen sterk! Als een bendelid bij het uitgaan op een kermis in de knel kwam, dan werd hij / zij snel uit de benarde positie ontzet. Dat leverde ook wel eens een blarw oog op.

Soms kwam de hele groep bij elkaar en ging het met wel 40 brommers naar bijvoorbeeld Valkenburg. Dat

waren grandioze en avontuurlijke activiteiten. Voor de politie was een dergelijke grote groep met ruige tieners met opgevoerde Puchs, Floretts, Sparta's of Zündapps vaak aanleiding voor controle. Het regende dan wel eens bekeuringen.

Knalpijpen, te grote tandwielen en gemanipuleerde carburateurs werden door de politie in beslag genomen. En daar stond je dan! De vindingsrijkheid van de bendeloden was echter vaak groot, en dus werd er soms een knuppel in de uitlaat gestoken

Het 'zwaegelduéske' van discotheek Excellent.

om bijvoorbeeld het geluid van de brommer te dempen. En tandwiel 9 had je gewoon in je zak voor het geval het mis ging en je tandwiel 12 geconfisqueerd werd door de politie. De fiets-/bromfietszaken in Valkenburg beleefden op zo'n invasiedag gouden tijden, goede business.

Kattenkwaad

In Roermond stuitte de 'bende' eens op een grote groep Ambonezen en dat leverde een opstootje en kleerscheuren van formaat op. Tijdens een popfestival in Sittard in 1968 kregen veel leden van de Blauwe Hemel rake klappen, maar meestal was het toch andersom.

Er werden ook wel eens ergens eieren uitgehaald om te bakken en er werd zelfs eens een driewielerauto (een Messerschmitt KR 200) die langs het Mariaplein stond geparkeerd met zes man opgepakt en midden op de Pool gezet; allemaal kattenkwaad en vette lof, geen baldadigheid.

Binnen de Bende van de Blauwe Hemel was er grote vriendschap. Lins uit Heibloem vertelde dat hij in die tijd een leren jack droeg met grote glimmende kopspijkers en sterretjes. De spijkers waren aan de binnenkant echter niet goed omgeslagen, zodat hij soms erg veel pijn had als een bevriend bendelid hem spontaan begroette met een klop op de rug! "Ik voelde me soms net een fakir", aldus Lins.

De zestiger jaren waren dynamische jaren, stromingen kwamen en gingen, zo ook de Bende van de Blauwe Hemel. Zo plots als het fenomeen werd geboren zo plots is het ook weer verdwenen, maar dat is weer een ander verhaal.

Nachrift:

Lit oogpunt van privacy zijn geen volledige namen gebruikt.

Reacties en meer wetenswaardigheden graag naar:

joephermans@home.nl

Een politiecontrole.

Bron:

Interviews met verschillende oud-leden van de Bende van de Blauwe Hemel.

Even hippiesfeer proeven?

www.youtube.com. U typt in Matthew's Southern Comfort - Woodstock.

Links de auteur van dit artikel in een vreemde slaapplegenheid.

Foto's: collectie Joep Hermans

Wim Daniëls

In iedere stad of dorp in Nederland vind je wijken waar straten vernoemd zijn naar bv. het koningshuis, burgemeesters, schilders, enz.

Zo ook in de voormalige gemeente Helden. In Beringe heb je een 'schildersbuurt', in Panningen een 'schoutenbuurt', in Grushoek een 'pastoorsbuurt' en in Helden-Dorp een 'appelsoortenbuurt' en een 'graansoortenbuurt'. In dit artikel gaat het over één van de vier 'Gouverneursstraten' in Helden, namelijk de Van Sonsbeeckstraat in Helden-Dorp (of is het toch Panningen?).

Drie van die vier straten liggen vlakbij elkaar: de Ruijstraat (Gustave Ruijs de Beerenbrouck, gouverneur van 1893 tot 1918), de Van Hövellstraat (Eduard Otto Joseph Maria van

Willem van Sonsbeeck
1877-1969

Hövell tot Westerflier, gouverneur van 1918 tot 1936) en de Van Sonsbeeckstraat. De Gouverneur Houbenstraat (Frans Houben, gouverneur van 1947 tot 1964) ligt in Panningen-Zuid.

De Van Sonsbeeckstraat is een doodlopende zijstraat van de Ruijsstraat en is aangelegd in 2000 / 2001. In de archieven van de gemeente Helden is niet te vinden waarom juist voor deze naam is gekozen. Navraag van de gemeentearchivaris bij de commissie 'Straatnamen' leverde ook geen argumenten op. Willem George Alphonse van Sonsbeeck wordt op 11 september 1877 geboren in Amsterdam. Hij studeert rechten aan de Universiteit van Amsterdam. En na een functie als adjunct-commies bij de provinciale griffie in Arnhem en commies-griffier van de Tweede Kamer, wordt hij per 1 januari 1919 benoemd als burgemeester van Breda. Hij volgt daar E.O.J.M. baron van Hövell tot Westerflier op, die hij vervolgens in 1936 weer zal opvolgen als Commissaris der Koningin in Limburg.

van Sonsbeeck

Zo geliefd als in Breda heeft Van Sonsbeeck zich in Limburg niet weten te maken; daarvoor had hij ook te weinig affiniteit met de Limburgse volksaard. *'De nieuwe gouverneur bleek een sterke persoonlijkheid, die op eigen manieren de dingen waaraan en naar eigen inzichten de zaken behandelde,'* constateert een redacteur van *De Nedermaas* al gauw. De provinciale bestuurders en ambtenaren, die aan de kalme hand van zijn voorganger Van Hövell tot Westerfliet gewend geraakt zijn, moeten even wennen aan de slagvaardigheid en vlotheid van Van Sonsbeeck.

Tegenover de Duitse bezetter is Van Sonsbeeck zo weinig meegaand, dat hij al op 5 februari 1941 ontslagen wordt en vervangen door de NSB'er graaf De Marchant et d'Ansembourg. Begin augustus 1944 wordt hij benoemd tot lid van het in het bezette gebied in het geheim tot stand gekomen College van Vertrouwensmannen, dat na de bevrijding de regering in ballingschap in Nederland moet vertegenwoordigen.

Meteen na de bevrijding van Maastricht op 14 september her-

straat

vat de Commissaris der Koningin, net 67 jaar geworden, zijn werk. Hij krijgt al snel een reeks competentieconflicten met vertegenwoordigers van het Militair Gezag over de zuivering van burgemeesters van Limburgse gemeenten. De Provinciale Militaire Commissaris wil dat een aantal onvoldoende betrouwbaar geachte burgemeesters een 'bevel tot staking van de uitoefening van hun functie' uitgereikt krijgen, maar Van Sonsbeeck houdt zo lang mogelijk vast aan de oude, hem vertrouwde burgemeesters. Medio maart 1945 dringt de Gemeenschap van Oud-Illegale Werkers in Limburg schriftelijk aan op zijn vervanging door een minder conservatieve Commissaris der Koningin. Minister Beel van Binnenlandse Zaken steunt Van Sonsbeeck een tijdlang, maar verzoekt hem uiteindelijk persoonlijk op termijn ontslag te nemen. Dat ontslag wordt Van Sonsbeeck per 1 januari 1947 verleend, nadat de regering hem benoemd heeft tot voorzitter van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad.

De Van Sonsbeeckstraat.

Bron:
W.J.M. Klaassen in
Biografisch Woordenboek
van Nederland 3 (Den
Haag 1989).

Foto's: Wim Daniëls

Samen op de foto

De Jokerclub

Willemien Severins-Janssen

Eerste rij v.l.n.r.: Toos van Roy, Leo van Horen, Anna Reijnen-Kessels en Al Reijnen.

Tweede rij v.l.n.r.: Dora Engels, Wiel Houwen, Nora Houwen, Dotje Rutten, Zus Verlinden en Jo Verlinden.

Derde rij v.l.n.r.: Fien Houwen, Sjeng Houwen, Mientje Engels, Leo Houwen, Til Janssen-Gommans en Sjeng Janssen.

Deze foto werd gemaakt op zondag 28 november 1943 in de bakkerij van de familie Houwen aan de Schoolstraat in Panningen. Dat is de plek waar nu het appartementencomplex Ten Hove is gelegen. Het is de Jokerclub van Panningen, een club van vrienden en vriendinnen die de vrije tijd doorbracht met het spelen van het kaartspel jokersen.

Wanneer de club precies is opgericht is onduidelijk, vermoedelijk omstreeks 1933. De aanleiding voor het maken van deze foto is waarschijnlijk het 10-jarig bestaan van de club. Er staat een grote bloemenkorf voor het gezelschap. Iedereen heeft ook een corsage op in de vorm van een joker. De bakkerij is versierd met slingers, het bier staat klaar op de tafel.

Foto: collectie familie Janssen-Gommans

Het kruis op Schrames

Jos Keijmes

Ooit was de verbinding tussen de oorspronkelijke Hogenweg (Hooge Weg), die vanuit de Heuvelhoek uitkwam op de tegenwoordige Veldstraat en de huidige Van Hövellstraat in Helden niet meer dan een karrenspoor. Waar het karrenspoor de Hogenweg kruiste stond een kruis. Helaas zijn de reden van plaatsing en de datum niet bekend. Pal naast dit kruis vond een tragisch incident plaats. Vlakbij was aan het einde van WO II (voorjaar 1945) bij een zogenaamde sjanseberm door gevangene Duitse soldaten een mijnenopslag gemaakt, die met een lint was afgezet. De bevrijders hadden met behulp van die Duitsers de omgeving geruimd. Daar lagen ongeveer vijftig voetmijnen in kleine fosforgele kistjes, tien stalen tankmijnen en één splinterbom. Voor de nieuwsgierige schooljeugd een plek om te verkennen. Een aantal van hen, waaronder Gerrit Greijn (Gerrit van Greijn ziene Naad), Jan Hermans (Jan van Tieske) en Wim Kranen (de Kraon) waren in de ochtenduren op die plek gaan kijken of ze slaghoedjes uit de mijnen konden verwijderen om die later te laten ontploffen. Van het lint trokken zij zich niets aan. Omdat ze maar enkele slaghoedjes met hun handen konden losdraaien, lieten ze het daarbij en gingen thuis die slaghoedjes laten ontploffen. Diezelfde middag togen drie andere Dörper jongens, Gielke Niessen (van architect Niessen), Tonnie Martens (van kolenboer Martens) en Giel van Mijteje er ook naar toe om met een bahcosleutel te proberen nog wat meer los te krijgen. Giel ging naar huis om ook een sleutel te halen. Tijdens zijn afwezigheid was er een enorme knal met een geweldige rookpluim. De hele boel was ontploft. Aan de her en der verspreide kledingstukken kon achterhaald worden dat Gielke en Tonnie bij het 'ontmantelen' om het leven waren gekomen. Hoe gruwelijk het wel geweest moet zijn bewijst wel dat Jan Hermans zag dat Maan Korsten met een riek de stoffelijke resten bij elkaar moest harken. Na deze gebeurtenis hebben de Duitsers het kruis aan de andere kant van de weg geplaatst. Op een dag is het daar kapot gereden door een boerenkar met korenschoven. Het kruis was onherstelbaar beschadigd. De familie Neessen heeft vervolgens een nieuw ijzeren kruis geplaatst bij het ouderlijk huis op Schrames. Het kruis dat daar nog steeds te bewonderen valt. Een kruis waar een bijna vergeten geschiedenis aan vast zit.

Kruisen en kapellen

Bronnen:

- Archief Heemkundevereniging
- Gerrit Greijn

Foto's: archief Heemkundevereniging Helden

geïnteresseerden. Naast Midden-Limburg zijn ook de archieven van o.a. de Streekbode, Op den Baum en Meijels Weekblad overgebracht naar het depot van de vereniging in Dorpscentrum Kerkeboske. We bedanken de directie en het management, met name Robbert Janssen, voor het mogelijk maken van deze schenking. Het ligt nu in de bedoeling om zeker de oudste exemplaren te scannen, zodat de originelen niet gebruikt hoeven te worden en daardoor digitaal geraadpleegd kunnen worden. Het is verder de bedoeling dat naburige heemkundeverenigingen zelf de beschikking kunnen krijgen over de weekbladen die bij hun verschenen zijn.

Robbert Janssen (links) en Har Verborg ondertekenen de schenkingsakte met op de achtergrond de stapels ingebonden weekbladen.

Zodra de ingebonden exemplaren ter inzage komen, zullen er schatten aan gegevens beschikbaar komen. Zo zal er zeker een artikel verschijnen over de geschiedenis van 't Blèdje, dat als Distributiebladje in maart 1918 is begonnen.

Foto's: archief Heemkundevereniging Helden

De binnenzijde van het eerste nummer.

In de 19de eeuw werd in Nederland de eerste... (text continues)

In de 19de eeuw... (text continues)

Waarachting voor de winkeliers.
In de 19de eeuw... (text continues)

Smeetsolie.
In de 19de eeuw... (text continues)

Maximum prijzen van slachtove.
De Regeneratie der gewone... (text continues)

Vergadering van rundveestagers.
De Regeneratie der gewone... (text continues)

Toeslag petroleum.
In de 19de eeuw... (text continues)

Reparatiebons voor schoenen.
In de 19de eeuw... (text continues)

Maximum prijzen van slachtove.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Vergadering van rundveestagers.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Levensmiddelenvoorziening.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Reparatiebons voor schoenen.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Verboew van gewassen.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Verboew van gewassen.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Verboew van gewassen.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Verboew van gewassen.

	1ste	2de	3de
De Regeneratie der gewone...

Wim van Heukelom

Het is wel nodig dat U ook iets hoort over de dochters van Teike. (*Moeder Teike is al vaker genoemd in deze serie verhalen. Zie De Moennik 46, 52 en 53. Redactie*) Die heeft ze namelijk óók. Nu kan ik U over de oudste, "rooie Mien", niets vertellen omdat die al heel spoedig na de kennismaking met haar man, kroost en woonwagen uit mijn gezichtskring is verdwenen.

Maar de jongste, Betje, is een van mijn beste en vuilste "vriendinnen" geworden. Betje, een aanvallig meisje van een jaar of dertig, heb ik slechts éénmaal, en dan nog maar ten dele, schoon gezien. Dat was toen ze een kindje ging krijgen, waarover straks.

Betje wast zich nooit. Waarom ook? Ze komt thuis toch nooit weg en iedereen kent haar toch. Dus waarom al die moeite. Om haar kledij maakt ze zich ook niet druk. In de vodden die haar broers op meer of min regelmatige tijden thuis afladen vind je allicht een oude jurk, wat althans voor haar nog bruikbare lingerie en soms ook wel eens een oneven paar versleten kousen. Die kan Betje best gebruiken. Is dat op haar corpus tot op de draad versleten, dan graait ze een nieuwe garderobe wel uit de voddenhoop.

Zoals Betje een broertje dood heeft aan wassen heeft ze er ook een op het kerkhof aan werken. Ze heeft, onbewust, wel in de gaten dat werken bij moeder (ze is bij Teike in huis) toch geen zin heeft, en ook hier dus weer: waarom je druk maken?

Op een morgen kwam ik eens langs en stopte uit gewoonte om Teike goedendag te gaan zeggen. In de deuropening hing Betje tegen de deurpost met een stuk eigen fabrikaat sigaret in haar mondhoek. Vóór haar lag een berg niet te definiëren rommel en achter haar, in huis, was het een nog grotere bende.

"Ge moet mar nie naar de rommel kijken, meneer veearts, ik ben aan de schoonmaak!"

Dat zag ik. Ik bewonderde haar vlijt, die ze demonstreerde door een nieuw saffiaantje te draaien. Enfin, de bedoeling was goed, al was het eindresultaat alleen dat de verschillende rommelmassa's wat van plaats veranderd waren.

Betje is precies als de hele familie. Vuil, volmaakt zorgeloos met tijd en een pracht van een humeur.

Goed of slecht, haar goeie zin verlaat haar nooit.

Zo ben ik er weer eens binnengelopen om Teike aan haar zoveelste ziekbed wat medeleven te schenken. Daar vond ik ook Betje. En hoe! Naast het bed waarin Teike troonde stonden twee stoelen langs de muur. In de hoek een oude, zwaar roestige kachel en op de grond tegen de andere muur het restant van een oude alom gescheurde deken met wat stro. Op de stoel naast de kachel lagen een half pakje shag en een boekje sigarettenspapier. En op de stoel naast het bed zat, met haar ene been op een andere stoel, ons Betje. Betje was zeer summier "gekleed" in een oud heren-interlock hemd. Dat was alles, als men tenminste de flarden van kousen aan haar benen niet waardig acht als kledingstuk mee te tellen. Betje had natuurlijk de onmisbare sigaret in haar gezicht. En om haar "rustende" been boven de knie een verwarde massa lappen in alle mogelijke kleuren. Op mijn belangstellende vraag, wat ze nu weer heeft, windt Betje zeer gediensig al die lappen van haar been en nu schrik ik toch wel héél erg. Ze onthult een abces ter grootte van een flinke Jaffa. Op mijn verschrikte vraag of de dokter gewaarschuwd is lacht Betje honend en verklaart categorisch: "Ja, ik zal gek zijn, dè blijft er mich met 't metske af!" En meteen worden alle lappen van de grond opgeraapt en weer zorgvuldig om het abces heengedraaid! "Maar Betje, dat gaat toch zó niet. Kunde lopen?" "Nie nodig, meneer vearts, ik blijf zitten". "Ja maar, hoe kom je dan in bed?" "Hiel mekkelijk, meneer vearts." (Betje is, zoals de bele

familie altijd heel beleefd). "Kijk mèr." En Betje springt lenig op het gezonde been van haar stoel op, doet een hurksprong en ligt meteen languit op de deken. "Ziede, meneer veearts, zo doe ik dè".

Ik heb het gezien en verbaas me voor de zoveelste keer over het feit dat bij dit volkje, gespeend van alle hygiënisch begrip, altijd alles goed blijft gaan, dwars tegen alle medische begrippen in. Want Betje haar been is natuurlijk allang beter.

Toen Betje mij toevertrouwde dat ze ging trouwen ('t was op het "doopfeest" in de bus, u weet wel, bij Corneel en Blonde Mientje) heb ik haar gefeliciteerd, natuurlijk, maar haar toch tegelijk de welgemeende raad gegeven om zich voor die gelegenheid eindelijk eens behoorlijk te wassen. Ze was het er roerend mee eens en hoewel ik nooit begrepen heb hoe er iemand ter wereld kon bestaan die met Betje in zee zou willen gaan, bleek ook hier, niet alleen dat liefde blind is, maar ook wel eens geen reukzin hebben kan.

Alzo is Betje gehuwd. Tot mijn "spijt" kon ik niet op de bruiloft waarop ik genodigd was, aanwezig zijn. U begrijpt dat ik het juist op die dag erg druk in de praktijk had.

Het huwelijk bleef aanvankelijk kinderloos. Maar na zeven jaren kondigde de eerste spruit zich aan. En heel toevallig kwam ik weer in de buurt en ging ik weer naar Teike omdat die wéér eens zwaar ziek, zo ongeveer dood, was geweest. Ik ging dus weer eens informeren hoe 't met moeder ging. Ik verwachtte haar nog steeds in bed te zien, maar bij mijn binnenkomst stond ze dapper aan de waskuip. Voor de zoveelste maal nóg niet dood. Teike is taai!

Maar op een wankele stoel met een halve leuning zat Betje. Betje met een schoon gezicht! Haar haren hingen drijfnat in lange slierten langs haar hoofd. Haar ene been was óók schoon terwijl het andere, nogal groezelige, gepoot was in een klein ijzeren granatenkistje, zoals de Engelsen er duizenden in deze buurt hebben achtergelaten bij hun opmars naar de Maas. In dit kistje zat een schijntje, erg modderig water.

(Betje was al enigszins schoon, nietwaar?) Het was het bad van Betje.

Want Betje verwachtte haar kindje en moest zich noodgedwongen wel een beetje opknappen om de vroedvrouw te kunnen ontvangen. En ons arme Betje deed haar best. Met een vieze lap doopte ze moeizaam, onder het trekken van de lelijkste gezichten wat water uit 't kistje op om dan pijnlijk langs het nog groezelige been te strijken. Ik had toch wel wat medelijden met haar, maar de situatie was zo allemachtig komisch dat ik heel onnozel vroeg wat er aan de hand was. "Ons Betje krijgt een kindje, meneer voecarts", verduidelijkt Teike. Waarop ik tegen Betje zei dat ik het helemaal niet nodig vond om dan zulke gezichten te trekken.

"Zeven jaar getrouwd Betje en nou pas de eerste en dan zulke 'postzegels', schaam je, Betje!" Betje lachte eens zuurzoet, vertrok haar gezicht weer eens behoorlijk en verklaarde dat 't 'zo 'n wee' deed.

Maar blij was ze. Heel gelukkig dat ze eindelijk een kindje kreeg.

En het kindje werd voorspoedig geboren. Een jochie. Betje was in de wolken. Ze deed werkelijk haar best voor 't kleintje. Ging graag naar het consultatiebureau. Deed, althans voor haar doen, zo goed mogelijk wat dokter en wijkzuster voorschreven. Maar, helaas, het kindje is toch gestorven. Betje heeft er heel veel verdriet van gehad. Heeft een mooi bidprentje laten maken en een mooie foto van het kindje in het kistje. Maar is gelukkig weer getroost geworden door de geboorte van een ander kindje dat te midden van alle rommel en verwaarlozing tegen de verdrukking in groeit en langzamerhand immuun wordt tegen alle ellende die het waarschijnlijk nog tegen zal komen in zijn armetierige en toch vrije, zorgeloze leven.

Een grafkelder in Panningen

Jac Willekens

Wist u dat in Panningen een heuse grafkelder ligt?

Nu doemen bij u wellicht beelden op van de grafkelder van de Oranjes in Delft of misschien heeft u ooit de vieringscrypte van de Servaaskerk bezocht. In feite heeft bijna elke kathedraal een of andere vorm van een grafkelder. Vaak is dit een imposant, groots – en vooral koel – gebeuren, voorzien van imposante, natuurstenen gewelven en meestal gesitueerd onder het verhoogde priesterkoor van de kathedraal. U gaat daar niet 'effe' naar binnen... u daalt af naar de wereld van de doden, vaak omgeven door alle pracht en praal; alles duidelijk gericht op het maken van een overrompelende indruk op de bezoekers.

Tja, dan moet ik u toch ietwat teleurstellen, want de opzet van de grafkelder in Panningen is de eenvoud zelf, maar misschien juist daardoor zo opzienbarend. Het is een stilteplek voor de doden van en voor de Lazaristen, zonder opsmuk en zonder een gevoel van grootsheid op te willen roepen. In het schijnsel van een enkel lampje ziet u een ongelofelijke ruimte van eenvoud.

Deze begraafplaats is een onderdeel van het klooster van de Lazaristen in Panningen en is al heel bijzonder door haar situering in het gebouwencomplex. De grafkelder is deels gelegen onder de grafkapel en voor een deel gebouwd onder de sacristie van de kapel. Er is geen grootse entree, maar slechts een stalen luik dat toegang geeft tot een betonnen trap. De grafkelder is indertijd gemaakt in beton, door plaatselijke aannemers, met de toen gebruikelijke houttechnieken. Op sommige plaatsen zie je nog delen van kranten zitten, die dienden als 'losmiddel' in de bekistingen! Het dateren van de bouw van deze kelder is dus geen probleem!

Bezoek tijdens de Open Monumentendagen op 10 en 11 september deze unieke, sobere ruimte. Neem wel een zaklampje mee en kijk eens naar de genoemde resten van de 'blèdjes' en u weet wanneer deze grafkelder is gebouwd! Tel de graven en probeer de inscripties te lezen. Dan weet ik zeker dat u een ervaring rijker bent geworden... in een sobere, maar wel hele koele omgeving in Panningen.

De toegang tot de grafkelder.

Foto's: Jac Willekens

2016 is het jaar van het dialect, want onze dialecten dreigen te verdwijnen. Daarom vanaf dit nummer nog meer aandacht voor het Heljes dialect. Er is al een 'Heljes Woordenboek', waarin 'Heljese weurd' vertaald worden in het Nederlands. Helaas is dat woordenboek alleen maar van het 'Heljes' naar het Nederlands en niet andersom. Wil je weten wat een Nederlands woord in het 'Heljes' is, dan vang je bot. Zo kan Jos zich nog herinneren dat hij, als Zuid-Limburger, in 1974 voor de eerste keer in Helden naar de bakker ging en om een 'krooesjelevlaai' vroeg, hij de wedervrang kreeg of hij 'sjteks-haereflaai' bedoelde. Uiteindelijk werd het dus een kruisbesensvlaai. Daarom hier een poging om alledaagse Nederlandse woorden en uitdrukkingen te vertalen in het 'Heljes'. In deze aflevering beginnen we met woorden en uitdrukkingen die uit de bakkerswereld stammen.

De sjansnove.

boekweitmeel	- bokesmael
boterham	- bôtram of sneej wèk
brood van rogge	- (rôgge)broeëd
brood van tarwe	- wèk of mik
broodkorst	- koors
broodkruimels in pap	- gritsele
eerste snede van brood	- kepke
gist	- gees
kersenvlaai	- koorseflaai
klein rond broodje	- sjoet
kneadbak	- hekkerstroog

koekje	- pletske
krentenbrood	- pruunkeswèk
kruimel	- grimel
laatste snede van brood	- kuntje
ontbijtkoek	- paeperkook
oven (takkenbossen)	- sjansnove
rond rozijnenbrood	- plats
rozijnenbrood	
(Sinterklaas)	- stoeteman
vlaai	- flaai of fla
wit brood	- faekert of foekert

Uitdrukkingen en gezegden uit de bakkerswereld:

- Het zijn geen vrienden.
 Naar het uiterlijk oordelen.
 Een bleek en mager gezicht.
 Daar hebben ze het niet breed.
 Iemand iets verwijten.
 Waar ze veel drinken, eten ze niet veel.
- Die bringe zich óngerein gen flaai.
 - De kook ès mer van eine kank gebakke.
 - 'n Pletskes gezeech.
 - Dao hingt d'n broeëdkorf hoeëg.
 - Emes get op zien broeëd sjmiete.
 - Woe d'n browwer veul kumt, hoeft d'n bekker neet te kome.

Zie vervolg op pagina 40.

Wat een lekkere vlaai,
daar zullen we eens lekker van smullen.
Men moet tevreden zijn
met wat men heeft.
Het haalt niets of weinig uit.
Boontje komt om zijn loontje.

- Wat 'n lekker flaaï,
dao zolle we os 'ns good an begaje.
- Waem 't broed heet, môt neet de wêk zeuke.
- Besjuut halt niks oet.
- Idderein kriegt zien broedê gebakke.

Weet u ook nog oude en niet meer in gebruik zijnde dialectwoorden of uitdrukkingen?
Uw bijdrage is welkom op redactie@moennik.nl.

**Slagerij
Rutten**

VOOR AL UW VLEES
EN VLEESWAREN

Gewoon
'n goeie slager

Graphic Products

**VISUELE COMMUNICATIE
VAN A TOT Z**

Beekstraat 2, Panningen - www.dtp-group.nl

**ENGELS
BAKSTEEN**

Sleenstraat 8
Panningen

janssen
uitvaartverzorging

MOMUS-DOK6 Horeca Panningen
Raachusplein 6

JUMBO Van Beek Panningen
Kerkstraat 43

Jan Reijnen BV Panningen

Markt 37

Rob Leurs juwelier Panningen

Markt 34

Bruna Boekhandel Panningen

Markt 29

Bouten Groep Panningen

Wielweg 1

INTERIEUR

VERBOUW

Marcel Kersten

bouw en interieur

info@marcelkersten.nl m +31 (0)6 - 38 77 20 50

KEUKENS

Heldense Kantoor Installaties

Rieterlaan 2,
5981 DA PANNINGEN
Tel. 077-3071970

**Openingstijden Streekmuseum
't Land van Peel en Maas**

NIEUW

mei t/m september:
woensdag t/m zondag
van 13.00 uur - 17.00 uur

oktober t/m april:
woensdag en zondag
van 13.00 uur - 17.00 uur

Gesloten op:

eerste kerstdag, nieuwjaarsdag,
carnavalszondag, paaszondag en pinksterzondag.

**Openingstijden verenigingslokaal
(Documentatiecentrum)**

maandag
van 19.00 uur - 21.30 uur

woensdag
van 14.00 uur - 17.00 uur

Op feestdagen gesloten.

Adres:
Streekmuseum 't Land van Peel en Maas
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden
www.museumpeelenmaas.nl
info@museumpeelenmaas.nl
Tel.077-308 15 55

Adres:
Heemkundevereniging Helden
Aan de Koeberg 3, 5988 NE Helden
www.moennik.nl
info@moennik.nl
Tel.077-763 04 01 (doc.-centrum)